

Η Εδαφική Διάγνωση

Η εδαφική διάγνωση (ΕΔ) της περιοχής Τροόδους οργανώθηκε σε ένα αναλυτικό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την αξιολόγηση της τοπικής οικονομίας στη βάση των διαθέσιμων πόρων και των ικανοτήτων των τοπικών δρώντων να οργανωθούν, να συνεργασθούν και να συντονισθούν για την αξιοποίησή τους. Η ΕΔ χρησιμοποιήθηκε ως μια ενεργή μέθοδος συμμετοχικής διαδικασίας στο εσωτερικό της συνολικής μεθοδολογίας. Το Εργαστήριο Αγροτικού Χώρου του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας έχει αναπτύξει και εφαρμόζει αυτή τη διαγνωστική μέθοδο, η οποία χαρακτηρίζεται από δύο καινοτομίες:

- (α) Τη συμμετοχική διάγνωση, η οποία διαφέρει ριζικά από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης γιατί εντοπίζει μέσω της διαδικασίας της διαβούλευσης, τους δρώντες οι οποίοι δεσμεύονται για την αναζήτηση λύσεων και για τη συμμετοχή τους σε μια δράση,
- (β) Την εστίαση όχι στη διαχρονική εξέλιξη των δεικτών (προσέγγιση από το παρελθόν), αλλά σε πόρους και δρώντες του τόπου που μπορούν να απαντήσουν σήμερα στις ποιοτικές αγορές (προσέγγιση από το μέλλον).

Η ΕΔ έχει δύο λειτουργίες και τρεις στόχους. Η κύρια λειτουργία παρέχει μια συναινετική και πιστή αναπαράσταση της πραγματικότητας της περιοχής, που καθοδηγεί τη διαδικασία καθορισμού του οράματος, των δεσμεύσεων και των δράσεων. Η δεύτερη λειτουργία χρησιμεύει ως πλαίσιο αναφοράς για την παρακολούθηση αυτής της διαδικασίας, ώστε να αξιολογηθεί η συνάφεια των στόχων και η απόδοση των δράσεων. Οι τρεις στόχοι της ΕΔ αντιστοιχούν στις τρεις βασικές φάσεις ανάπτυξης:

- ⇒ Να κινητοποιήσει τους ενδιαφερόμενους, να εντοπίσει τους κύριους δρώντες της περιοχής, να επιλέξει και να προετοιμάσει ενεργούς συμμετέχοντες για την εφαρμογή των δράσεων: παροχή πληροφοριών και συμβολή στην επίτευξη των άλλων δυο στόχων.
- ⇒ Να κατανοηθεί η κατάσταση των διαφόρων τομέων της περιοχής μέσω μιας δομημένης αξιολόγησης των θεμάτων: σύζευξη δεδομένων αντικειμενικών (γεγονότων) και υποκειμενικών (αντιλήψεων).
- ⇒ Να προσδιοριστούν τα βασικά διακυβεύματα που επηρεάζουν θετικά και αρνητικά την περιοχή, επιδιώκοντας την ισορροπία μεταξύ θεματικής αξιολόγησης και ανάλυσης των διακυβευμάτων.

Η περιοχή του Τροόδους προσεγγίζεται ως ένα σύνθετο και εξελισσόμενο σύστημα που συνδέει ένα σύνολο φορέων, αλλά και τον γεωγραφικό χώρο τον οποίο οι φορείς αυτοί χρησιμοποιούν,

αναπτύσσουν και διαχειρίζονται. Σ' αυτό το πλαίσιο, τρία υποσυστήματα που συνδέονται αντιμετωπίστηκαν ως μέρος της «ΕΔ»:

- α) Το φυσικό πλαίσιο της περιοχής, το οποίο παρουσιάζει περιορισμούς και πλεονεκτήματα που επηρεάζουν την οργάνωση του γεωγραφικού χώρου και τις σχέσεις μεταξύ των δρώντων.
- β) Η οργάνωση του γεωγραφικού χώρου μέσω της κατανομής των στοιχείων του και των αλληλεπιδράσεών τους, τα ισχυρά και αδύνατα σημεία αυτής της οργάνωσης, η επίδραση του φυσικού πλαισίου και η αξιολόγηση των πολιτικών (κοινωνικές- μεταφορικές υποδομές, κτλ.).
- γ) Η οργάνωση των δρώντων της περιοχής, τα διάφορα δίκτυα διαχείρισης, οι πρωτοβουλίες και η εμπλοκή των δρώντων (οικονομία, κοινωνία πολιτών, ΑΤΑ) σε σχέδια ανάπτυξης.

Η σύνδεση των τριών διαγνωστικών οδήγησε στην εφαρμογή της ΕΔ, επιτρέποντας τόσο την χωρική όσο και την οργανωτική προσέγγιση της εξεταζόμενης περιοχής, αξιολογώντας τους συγκεκριμένους στόχους που μοιράζονται οι διάφορες κατηγορίες δρώντων. Έλαβε υπόψη τους περιορισμούς που ισχύουν για την εν λόγω περιοχή, τους προσανατολισμούς που έχουν ήδη ληφθεί από όλους τους δρώντες και την κοινωνικο-οικονομική λειτουργία, σεβάστηκε την τοπική κουλτούρα, και τέλος, προσμέτρησε τον ρόλο του εξωτερικού περιβάλλοντος της περιοχής σε διαφορετικές κλίμακες. Η πρόκληση για την ΕΔ ήταν να κατανοηθεί πώς δομείται, λειτουργεί και εξελίσσεται η περιοχή σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Η ΕΔ οργανώθηκε γύρω από δύο τύπους πλαισίων ανάλυσης:

- α) Πλαίσιο ανάλυσης ανά συνιστώσα: Για τη συλλογή των πληροφοριών η ανάλυση δομήθηκε σε συνιστώσες (τομείς και θέματα). Οι συνιστώσες υποδιαιρέθηκαν σε υποθέματα (γεωργική γη, διαχείριση πόρων, βιοποικιλότητα, κινητικότητα...).
- β) Πλαίσιο ανάλυσης με κριτήρια βιώσιμης ανάπτυξης: Το πλαίσιο αυτό αξιολογεί πόσο καλά συμμορφώνεται η περιοχή με βάση αντικειμενικά κριτήρια που αφορούν την εδαφική (πλήθος και κατάσταση πόρων, βαθμός ανάδειξης, ενεργοποίησης, πιστοποίησης, μορφές συνεργασίας και συντονισμού των δρώντων) και βιώσιμη (στόχοι) ανάπτυξη ή πόσο έχει προχωρήσει προς την κατεύθυνση της επίτευξης στόχων που θέτουν οι κοινοτικές και εθνικές στρατηγικές.

1. Διασφάλιση της ποικιλομορφίας της κατοίκησης – χρήσης της περιοχής
2. Λειτουργικότητα του πολυκεντρικού οικιστικού δικτύου
3. Αξιοποίηση της κληρονομιάς
4. Διασφάλιση της οικονομικής και αποδοτικής χρήσης των πόρων
5. Διασφάλιση της δημόσιας υγείας και γενικότερα της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών
6. Οργάνωση της διαχείρισης της περιοχής
7. Προώθηση της τοπικής δημοκρατίας

Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν αποδεκτοί γενικοί στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως εξοικονόμηση νερού, μείωση της διάσπαρτης δόμησης, κτλ. Οι κοινότητες αξιολογήθηκαν βάσει των στόχων που έχουν θέσει πρόσφατα (πολεοδομικό σχέδιο, ενεργοποίηση οικιστικών ζωνών, περιεχόμενο και στόχοι ρυθμιστικών σχεδίων, επέκταση δικτύου ύδρευσης, κτλ.).

Η επεξεργασία εστίασε στην κάλυψη των κυρίων αξόνων της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομία, περιβάλλον και κοινωνία) και της εδαφικής προσέγγισης (πόροι και δρώντες). Ταυτόχρονα, προστέθηκαν η διακυβέρνηση και ο χωροταξικός σχεδιασμός ως τομείς με ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή, εφόσον δεν αποτελεί διοικητική οντότητα και ούτε διαθέτει χωροταξικό σχέδιο προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητές της. Όμως, για να αποφευχθεί ο εγκλωβισμός σε μια τομεακή προσέγγιση των θεμάτων, συνδυάστηκαν πολλαπλοί τρόποι επεξεργασίας και, στη συνέχεια, διαγνώστηκαν τα διακυβεύματα μέσω πολυσυστημικής ανάλυσης. Η συσχέτιση αυτών των δύο πλαισίων ανάλυσης, είχε ως στόχο την κατανόηση της πολυπλοκότητας και των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των τοπικών διακυβευμάτων.

Στους τρόπους επεξεργασίας θεμάτων της διάγνωσης εντάσσονται:

- α)** Τα οράματα και οι στόχοι που έχουν και είχαν στο παρελθόν τα μέλη της κοινότητας για κάθε θέμα (κατοικία, γεωργία, τουρισμός, περιβάλλον, εκπαίδευση, κτλ.).
- β)** Η τεχνική της SWOT – analysis για την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και εμποδίων της περιοχής να αξιοποιήσουν ευκαιρίες και να εξουδετερώσουν απειλές.
- γ)** Η αξιολόγηση του κάθε θέματος μέσω χρήσης γενικών κριτηρίων (π.χ. λογική κατανομής και αξιοποίησης κτιριακών υποδομών στον πολιτισμό και στην κοινωνική φροντίδα, κτλ.).
- δ)** Η γεωγραφική επεξεργασία των θεμάτων με τη χρήση γεωματικών εργαλείων για παραγωγή και διαχείριση πληροφορίας και υποστήριξη των διαβουλεύσεων (κατανόηση του χώρου, πρόσληψη των κατανομών και συγκεντρώσεων).